

Голові спеціалізованої вченої ради

Д 26.459.01

у Інституті інформаційних технологій і засобів навчання

НАПН України

Бикову Валерію Юхимовичу

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук

Гlushak Оксани Михайлівни

на дисертацію Процької Світлани Миколаївни «Комп’ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата

педагогічних наук за спеціальністю

13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті

Початок ХХІ століття ознаменувався стрімким технологічним розвитком, розробленням, вдосконаленням та інтенсивним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери діяльності. Оскільки освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, а також економічного зміщення держави, її авторитету і конкурентоспроможності на світовій арені, безсумнівно, інформатизація освітньої галузі, її унормування згідно міжнародних стандартів і вимог сучасності є завданням першочергового значення. Майбутній філолог не тільки здобуває кваліфікацію вчителя мови та літератури у закладі вищої освіти. Справжнього фахівця відрізняє вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології на практиці, здатність орієнтуватися в інформаційних потоках для реалізації професійних функцій вчителя мови та літератури і задоволення особистісних потреб у продуктах і послугах інформаційних ресурсів.

З огляду на це доцільним є вибір дисертантою теми дослідження, яке виконано відповідно до тем науково-дослідної роботи Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України «Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення» (ДР №0112U000281, 2012-2017р.) та «Методологія формування хмаро орієнтованого навчально-наукового середовища педагогічного навчального закладу» (ДР №0115U002231, 2015-2017р.), затверджено Вченою радою Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (протокол № 8 від 28.10.2013 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 26.11.2013 р.), уточнено Вченою радою Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (протокол № 7 від 31.05.2018 р.).

Виявлені здобувачкою суперечності між необхідністю доповнення освітнього процесу у ЗВО використанням комп’ютерно орієнтованих систем і методів навчання, і недостатньою розробленістю методик їх застосування, зумовлюють необхідність розроблення комп’ютерно орієнтованої методики

формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. Зважаючи на нагальність пошуку шляхів розроблення і поширення нових комп’ютерно орієнтованих методик, що створювали б підґрунтя для реалізації завдань компетентнісної освіти у ЗВО, виконана дисеранткою наукова робота є актуальною і своєчасною.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні комп’ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. Для досягнення окресленої мети дослідницею поставлено п’ять, адекватних об’єкту і предмету дослідження, завдань, вирішення яких у сукупності дозволило авторці розробити комп’ютерно орієнтовану методику формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, що включає мету, зміст, комп’ютерно орієнтовані форми, методи і засоби навчання.

Грунтовна теоретико-методологічна основа дисертації, адекватний добір методів дослідження, ретельно проаналізована та структурована джерельна база (перелік використаних джерел складає 244 найменувань, із них 57 – іноземними мовами) дозволили авторці здійснити комплексний аналіз стану дослідження означеної проблеми у науково-педагогічній літературі, уточнити сутнісні характеристики базових понять дослідження, а також отримати **нові вагомі наукові результати, що мають теоретичне значення**, зокрема було розроблено модель комп’ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, уточнено структуру професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів (предметний, інформаційно-цифровий, комунікативний, особистісний складники), їх показники та рівні (елементарний, базовий, поглиблений); виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови реалізації комп’ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.

Дисертаційна робота має як теоретичну, так і **практичну цінність**. Цінним доробком С.М. Процької є розробка і впровадження у вітчизняних ЗВО навчально-методичного комплексу, а саме: *навчально-методичного посібника «Комп’ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів», електронних навчальних курсів «Педагогіка загальна» та «Педагогіка вищої школи» на базі системи Moodle Київського університету імені Бориса Грінченка, методичних рекомендацій для проведення семінарських занять з навчальних дисциплін педагогічного циклу*.

У вступі коректно обґрунтовано актуальність, методологію дослідження обраної наукової проблеми, розкрито наукову новизну й практичне значення отриманих результатів, викладено вірогідність результатів дослідження, стан їх практичного впровадження й апробації.

У змісті розділів дисертації достатньо повно відображені сутність досліджуваної проблеми.

Перший розділ «Теоретичні засади формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в умовах інформатизації освіти» присвячений дослідженю компетентнісному підходу до навчання студентів

сучасного ЗВО в умовах комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища, розкриттю педагогічних аспектів формування професійно-педагогічних компетентностей майбутніх учителів-філологів в умовах інформатизації освіти, аналізу ІКТ для формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів .

Виклад матеріалу логічно починається з аналізу основних нормативних документів, які стосуються впровадженню компетентнісного підходу у освітній процес закладу вищої освіти в умовах комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища. На основі вивчення наукових джерел проведено аналіз сутнісних характеристик базових понять дослідження («компетентність», «компетенція», «компетентний», «компетентнісний підхід», «особистісно орієнтоване навчання», «комп'ютерно орієнтоване освітнє середовище»). Здійснений авторкою ґрунтовний аналіз понять дослідження узагальнено у вигляді таблиці (с. 39), що полегшує сприйняття тексту дисертації. Вибір автором в якості теоретико-методологічних орієнтирів компетентністного підходу, згідно з яким педагогічний процес має бути зорієнтованим на формування кadrів для системи освіти, що передбачає включення в систему комплексної стандартизації якості освіти – конкурентоспроможності та конкурентоздатності, які націлені на формування і розвиток у студентів навичок практичної діяльності та застосування знань і досвіду у різних ситуаціях, що підтверджується викладеними у тексті дисертації результатами (с.45).

Проаналізовано наукові підходи до формування професійних компетентностей майбутніх учителів-філологів, представлено класифікації компетентностей (с.47-48), встановлено, що зазначені види компетентностей відповідають окремим компонентам структури професійно-педагогічної компетентності: професійно-діяльнісному, комунікативному, особистісному (с. 49).

Виокремлено сутнісні характеристики базових дефініцій дослідження («професійно-педагогічна компетентність», «професійно-педагогічна компетентність учителя-філолога»), на основі опрацювання значної джерельної бази представлено узагальнення різних підходів до тлумачення поняття «професійно-педагогічна компетентність» за такими ключовими характеристиками як: професійна підготовка і здатність суб'єкта, інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, складне системне утворення, суб'єктивний аспект професійної діяльності фахівця (с.52), автором проаналізовано проект Стандарту вищої освіти для спеціальності 035 «Філологія» для визначення компонентів професійно-педагогічної компетентності (с. 54-55), враховуючи інтегративний характер терміну «професійно-педагогічна компетентність майбутніх учителів філологів» дисертантом було визначено структуру та охарактеризовано основні складові професійно-педагогічної компетентності: предметна, інформаційно-цифрова, комунікативна, особистісна (с.57-58).

На позитивну оцінку заслуговує аналіз понять «інформаційне середовище», «інформаційно-телекомунікаційні технології в освіті», «ІКТ-орієнтована освіта» (с.61-63) на основі чого виділено найважливіші складові ІКТ-орієнтованої освіти

(с.63). Авторкою представлено характеристику мережних ІКТ, які відображають ІКТ-орієновану освіту (с.63-65)

Проведена експертиза першого розділу переконливо доводить, що автору вдалося висвітлити комплексний аналіз стану дослідження проблеми у педагогічній теорії, уточнити та схарактеризувати структуру професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. Зазначимо логічність викладу матеріалу, коректність наукової інтерпретації вітчизняних і закордонних джерел, аналітичність висновків і наявність суб'єктивної оцінки.

Науковою новизною характеризується другий розділ, в якому визначено загальну методику дослідження проблеми, характеристику структурних компонентів, педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності, критерії, показники та рівні сформованості професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в умовах використання методики.

Позитивної оцінки заслуговує уточнення авторкою змісту дефініції «комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів» як сукупності ієрархично-пов'язаних компонентів (мети, змісту, комп'ютерно орієнтованих форм, методів і засобів навчання), що спрямовані на формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів (с.84-86). Доцільно відмітити, охарактеризовані автором, комп'ютерно-орієнтовані методи навчання: метод проектів, навчання у співробітництві, інтерактивні методи, створення цифрових наративів (с. 93-95). Цінними є напрацювання дисерантки щодо співставлення традиційних і комп'ютерно орієнтованих форм, методів та засобів організації навчання майбутніх учителів філологів у ЗВО (с. 99-100).

Цілком логічним є виокремлення та обґрунтування педагогічних умов реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів (с.103-105).

Відповідно до компонентного складу професійно-педагогічної компетентності, їх змісту визначено критерії оцінювання їх сформованості: мотиваційно-цільовий, професійно-когнітивний, професійно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний (с.106-107) та охарактеризовано рівні сформованості професійно-педагогічної компетентності учителів-філологів: елементарний (репродуктивний), базовий (аналогії), поглиблений (творчий) (с.107-111).

Дисеранткою розроблено модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів філологів, яка структурована за цільовим компонентом, компонентом методологічного забезпечення, діяльнісно-практичним компонентом, змістово-технологічним компонентом, діяльнісно-корекційним компонентом (с. 112-115).

У третьому розділі «Особливості використання комп'ютерно-орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів» виокремлено сутність та особливості використання комп'ютерно орієнтованої методики та комп'ютерно орієнтованих засобів навчання комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-

педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, описано методику навчання дисципліни «Педагогіка загальна» в умовах використання комп’ютерно орієнтовної методики формування професійно-педагогічної компетентності.

На нашу думку, теоретичну цінність має обґрунтування та опис особливостей впровадження комп’ютерно орієнтованої методики майбутніх учителів: специфіка реалізації мети, особливості формування змісту комп’ютерно-орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів (с.119-120), а також поєднання традиційних і комп’ютерно-орієнтованих форм організації навчального процесу під час вивчення дисциплін педагогічного циклу (с.122-126).

На схвалення заслуговує визначення особливостей використання комп’ютерно орієнтованих засобів навчання: е-бібліотек, хмарних сервісів, соціальних мереж, комп’ютерно орієнтованих систем начального призначення, технологій мережного е-дистанційного навчання, освітнього порталу та мобільних засобів (с.130).

Експериментальна частина четвертого розділу дисертації, який є логічним продовженням попередніх розділів роботи, відзначається глибиною і цілеспрямованістю кількісного аналізу здобутих результатів, достатнім респондентським масивом (764 осіб), засвідчує високий рівень владіння здобувачкою методикою проведення педагогічного експерименту.

Отримані результати експерименту, які подано у 6 таблицях в основному тексті дисертації, переконливо свідчать про позитивні зрушенні в рівнях сформованості педагогічно-професійної компетентності у студентів експериментальних груп. Доведено ефективність використання комп’ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, теоретичне значення яких обґрунтовано і упроваджено С.М. Процькою у навчальний процес дисциплін педагогічного циклу («Історія педагогіки», «Педагогіка загальна», «Педагогіка», «Педагогічна творчість», «Методика виховної роботи», «Педагогіка вищої школи»).

Дисертація носить комплексний завершений характер. Змістове наповнення вступу, 4 розділів, висновків до розділів, загальних висновків спрямовані на досягнення відповідної мети. Загальні висновки добре аргументовані та логічно пов’язані. Відзначимо чітку і продуману структуру роботи: кожний наступний розділ чи параграф органічно пов’язаний з попереднім і доповнює його; короткі анатомовані викладки на початку кожного розділу отримують логічне завершення в лаконічних висновках.

Вірогідність результатів дослідження підтверджена методологічним обґрунтуванням вихідних положень дослідження, сукупністю теоретичних і емпіричних методів; упровадженням результатів дослідження в педагогічну практику 3 університетів (Київський університет імені Бориса Грінченка, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Рівненський державний гуманітарний університет), що засвідчують довідки з цих вищих навчальних закладів.

Основний зміст і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 29 наукових публікаціях: 1- навчальний посібник, 7 – у наукових фахових виданнях

України, зокрема 3 з них включено до міжнародних науково метричних баз даних, 2 – у зарубіжних виданнях, що входять до міжнародних науково метричних баз, 17 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 2 – електронних навчальних курсах. Відзначимо також грунтовні додатки (розміщені на 56 сторінках), що поглинюють і увиразнюють уявлення про цілісне дослідження. Дисертаційна робота також добре проілюстрована таблицями і рисунками.

Зміст автореферату С.М. Процької повною мірою розкриває основні положення дисертації.

Підкреслюючи високий науковий рівень проведеного дослідження, достовірність наукових здобутків дисертантки, доцільно вказати на зауваження та висловити побажання:

1. У першому та другому розділі дисертації наведено результати аналітичного огляду зарубіжних і вітчизняних науково-педагогічних матеріалів. Проте, виклад їх, на нашу думку, здійснено не достатньо системно, у довільній формі. Дослідження лише б виграло, якби авторка чітко визначила декілька критеріїв і здійснювала аналіз інформаційного матеріалу на їх основі.

2. У роботі чільну увагу надано практичним аспектам використання змішаного навчання у процесі реалізації комп’ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів (п. 3.1), проте дисертанткою не достатньо вичерпно здійснено аналіз самого поняття «змішане навчання».

3. У тесті дисертації (Розділ 3, пп. 3.2) ґрунтовно описано особливості використання комп’ютерно орієнтованих засобів навчання у процесі формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. Проте, на нашу думку, даний підпункт перевантажений рисунками й прикладами, які можна було б перенести в додатки.

4. На нашу думку, серед перспективних напрямів дослідження слід було б передбачити розроблення спецкурсу для підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо опанування комп’ютерно орієнтованих засобів навчання.

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими для загальної високої оцінки дисертації, зміст якої апробований на 13 міжнародних і всеукраїнських фахових конференціях, 2 міжнародних семінарах та 4 звітних конференціях.

Результати дослідження дають підстави зробити висновок про те, що вихідна методологія є правильною, мету досягнуто, завдання реалізовані.

Значення одержаних результатів полягає у можливості і доцільності перенесення теоретичних висновків дисертації у площину професійної підготовки філологів у закладах вищої освіти, у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників філологічних спеціальностей.

Дисертація на тему «Комп’ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів» є

завершеним, самостійним дослідженням, яке має належну наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

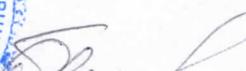
У науковій роботі отримано науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення актуального наукового завдання, яке полягало у теоретичному обґрунтування та розробці комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.

Рецензоване дослідження відповідає за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів встановленим вимогам до кандидатських дисертацій, зокрема п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними поставною КМУ №1159 від 30.12.2015), а його автор, **Процька Світлана Миколаївна**, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

25 квітня 2019 року

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри комп'ютерних наук і математики,
Київського університету
імені Бориса Грінченка

 О.М. Глушак

